

ВЛАДИСЛАВА ГОРДИЋ ПЕТКОВИЋ

60 ГОДИНА БИБЛИОТЕКЕ „ПРВА КЊИГА”
МАТИЦЕ СРПСКЕ

„Прва књига” Матице српске у најстаријој српској књижевној, културној и научној институцији излази већ пуних шездесет година, и то је најдуговечнија едиција за неафирмисане књижевне ствараоце на овим просторима. Није нескромно рећи да су, за тих шест деценија, многи аутори и ауторке који су устрајали у списатељској вокацији постали део српског канона: у овој библиотеци књижевну каријеру почињу четири лауреата НИН-ове награде, о бројним другим литерарним признањима и интернационалним успесима њених писаца да и не говоримо. Из „Прве књиге” поникле су и литерате и теоретичари, и они који књижевност пишу и они који књижевност пропитују и истражују, цео један културни круг.

Шта са едицијом бива данас и овде, у времену кад се чини да је књижевност као опредељење и делатност исто онолико маргинализована колико је снажна мотивација да се што је брже могуће стекне титула писца? О томе се, дакако, не може размишљати без једног широког, опсежног истраживања, али се чини да ће будућност „Прве књиге” бити иста онаква каква буде судбина стваралачког писања коме није циљ медијска видљивост већ заокупљеност поетичким и естетичким стратегијама.

За шест деценија објављено је 275 дебитантских књига, од којих је у овогодишњем колу штампано укупно пет, жанровски, тематски и поетички разнородних. Два романа и три збирке поезије предочавају својеврстан тематски заокрет у интересовањима младих писаца: рекло би се да је свакоме од њих важније да нешто каже о свету око себе него о свету у себи, да проверавају будност, луцидност и присебност окружења у коме пишу. Њихове перспективе могле би бити, логиком и природом ствари, ескапистичке,

али млади аутори и ауторке ипак одлучују да анализирају нове литерарне светове, никле у постапокалиптичком добу. Књижевност ионако никад не престаје да се бави темом функционисања у заједници, а прилагођавање заједници подразумева препознавање тешкоћа и граница, слобода и ограничавајућих оквира, те су и ова литерарна остварења окренута према свету, према спољашњим потицајима и утицајима, или пак према ономе што је остало од више пута искушаваних добрих намера. Аутори и ауторке прозу и поезију користе као вид усмеравања емоција и енергија, а своја искуства пропуштају кроз објективе и филтере како би изменили стварност која се и сама непрекидно мења. Промене које делују хаотично у све динамичнијем свету медијског и технолошког убрзања праћене су и својевољним, слободно можемо рећи, редактурама стварности и не само да аутори и ауторке изглобљеност идентификују, они јој прилазе као изазову и покретачу оне једне, коначне промене, која се може и мора преточити у уметничку истину.

Роман Владимира Вујовића *Silencio* драматизује шаховски меч Бориса Спаског и Бобија Фишера, и само на први поглед делује као ефектно и интригантно литерарно паковање политичких интереса и навијачких страсти. Преуређена и домаштана биографија каприциозно генијалног и генијално каприциозног Бобија Фишера допуњена је фантастичким суочавањем протагонисте са својим симболичким творцем. Бобијев улазак у свет шаха улазак је у свет комбинаторике, у свет остваривих могућности, у свет имажинације његовог творца који га прати све до тренутка у ком ће му открити да он сам није ништа друго него још један фиктивни лик.

Други роман у овогодишњој едицији је дело Стефана Јањића, *Нишња се није десило*, које истражује механизме кривотворења искустава и података кроз аутопортрет једног младог човека опседнутог знањима и детаљима. Студент медицине Видак након усељења у стан преминулог новинара Николе Ненадовића почиње да пребира његове записе о жртвама рата у Босни и Херцеговини, који су фалсификовани тако што су аутентични подаци само незнатно измењени. Чињенице се могу читати као текст, анатомија текста налик је анатомији тела: може им се придати безброј тумачења и функција, као да су елементи замишљеног заплета. Јањићев роман је утемељен на деконструкцији фиктивне фактографије и развејава појам енциклопедијског знања као несигуран и упитан.

Књига поезије Ивана Којића *Лаура* предочава свет Петраркине јунакиње која је савремена, урбанизована, која се креће кроз Ванту (град у Финској), Авињон и Астрахан и читаоца мами у свет свог детињства, у неред и рани бол, истовремено агресивна и рањива, а пре свега горча и провокативнија верзија оригинала,

препуштена нереду вредности: „Посежем за сећањем / у недостатку поретка, / када катастрофа остаје / једина референтна тачка”. На крају, у завршници збирке, себе овако представља: „У туђу мрежу / уплетена. / Туђа смрт / ме вреба. // Мало ми је било / игре”.

У песмама Катарине Митровић објављеним у збирци *Ушроба* представљен је клаустрофобичан свет једног јетког женског гласа који се с једнаком страшћу предаје раскринкавању генеалогije и рђавом понављању емотивног самоуништавања. У песми „Гени” каже се: „Мој ћале има теорију / о проклетничком гену / који се вуче нашом породицом”, „начели га / некрсти / гадни / и болно лепи / тако лаки за вољење”.

Концепцијски осмишљена као дијалог са поезијом Ленарда Коена, књига поезије *Нема везе* Мирјане Наранџић почиње „Баладом о себи” и стихом „никада нисам била у Паризу”, да би се потом упустила у разматрање утемељења идеологије, политике, етике и света медијске културе, истражујући истовремено пространства емотивних искустава и горких интелектуалних спознаја („читааш само између редова прескачући редове саме / читааш белине у којима нема ничега”, „када постаје легитимно да се прича о својој смрти? / стиче ли се та легитимност рођењем? / онда уместо мама кажеш смрт, / уместо тата кажеш гроб / и не плачеш што си гладан / плачеш јер те боли земља / у коју су те гурнули”). Ако поруке о стању духа једног света у нестајању могу да постану поп песма или да послуже за даљу игру означитељима, та ће се уметничка одисеја свакако наставити, с једнаким размерама очајања и наде који се читавају у софтвер данашњице.

Прва књига је статусни симбол за младог писца, одскочна даска и почетак стваралачких искушења. Лепо би било да ових пет младих писаца наставе дијалог са светом који су започели у окружењу једне престижне едиције.

У Новом Саду, 10. новембра 2017. године.